

В Україні потрібно встановити прозоре та незалежне регулювання фінансового ринку, яке характеризуватиметься однаковим ставленням до всіх учасників і ґрунтуватиметься на законах. Реформування фінансового ринку можуть здійснювати лише незалежні центральний банк та регулятори, які не вплутані в жоден конфлікт інтересів. Україні необхідно зробити вибір: чи хоче вона забезпечити стійкість до майбутніх «шоків» чи вживати хаотичних заходів до наступного краху.

Література

1. Львовчкін С. Фінансова інфраструктура ринкової економіки: концептуальні підходи / Львовчкін С., Опарін В., Федосов В. // Економіка України. – 2008. – №11. – С. 57–71.
2. Міщенко С.В. Формування ефективності структури фінансового сектору України: дис. к.е.н. наук: 08.00.08 / Міщенко С.В. – К., 2009. – 246 с.
3. Мошенський С.З. Сутність, функції та структура сучасних фінансових ринків в контексті гармонізації національних фінансових

систем країн ЄС та України / С.З. Мошенський // Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Економіка. – 2008. – №102. – С. 33–38.

4. Науменкова С.В. Інституційний розвиток фінансового сектору України / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко // Фінанси України. – 2008. – №7. – С. 53–71.

5. Офіційний сайт Національного банку України. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuportal.bank.gov.ua/> – Назва з титул. екрана.

6. Стоян В.І. Фінансовий ринок України: проблеми і перспективи розвитку / В.І. Стоян // Фінанси України. – 2009. – №9. – С. 67–77.

7. Токмакова І.В. Сутність і структура фінансового ринку / І.В. Токмакова, В.Г. Краснов // Фінансовий ринок. – 2001. – №12. – С. 112–120.

8. Ходаківська В.П. Ринок фінансових послуг: навч. посібн. / В.П. Ходаківська, О.Д. Данілов. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 501 с.

М.М. ПОГРЕБНЯК,
к.е.н., зав. кафедрою економіки підприємства, ПВНЗ КІЕГП

Структура методів реалізації принципу планомірності при державному регулюванні ринкової економіки

Визначено рівні, структуру та сутність методів реалізації принципу планомірності, які застосовуються в державному регулюванні ринкової економіки. Викладено принципів умови роботи досліджуваної системи методів. Здійснено позиціонування цільового програмування в наведеній структурі. Виходячи із сформульованої позиції дана оцінка проекту закону України «Про державне прогнозування та стратегічне планування».

Ключові слова: *планомірність, планування, програмування, державне регулювання.*

Определены уровни, структура и суть методов реализации принципа планомерности, которые применяются в государственном регулировании рыночной экономики. Изложены принципиальные условия работы исследуемой системы методов. Осуществлено позиционирование целевого программирования в приведенной структуре. Исходя из сформулированной позиции дана оценка проекту закона Украины «О государственном прогнозировании и стратегическом планировании».

Ключевые слова: *планомерность, планирование, программирование, государственное регулирование.*

Defined levels, structure and essence of methods of implementation of the principle of planning during the state regulation of market economy. Set forth the principal

terms of the methods of the defined system. Held positioning targeted programming in the mentioned structure. Based on the specified positions evaluated the draft Law of Ukraine «On State Forecasting and strategic planning».

Keywords: *balanced development, planning, programming, government regulations.*

Постановка проблеми. Одна з головних проблем системи реалізації державної політики на засадах планомірності в сучасній Україні – це плутанина та невизначеність у використанні її методів, а саме – стратегічного планування, програмування та проектування.

Відсутність позиційної визначеності, постійна зміна власної позиції суб'єктами державного управління, що дуже легко переходять зі стратегічної позиції у програмуючу і навіть у проектну, – свідчить про відсутність чіткої системи реалізації принципу планомірності. Це створює сприятливі умови для використання механізму державного регулювання економіки для реалізації інтересів і стратегії великого бізнесу. Досить типовою є ситуація, коли народні депутати займаються бізнесом, а параметри стратегії розвитку встановлюють міжнародні фінансові інститути – кредитори.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженню проблеми реалізації принципу планомірності при

державному регулюванні економіки та державного цільового програмування присвячені роботи провідних українських науковців, а саме В.М. Геєць, А.С. Гальчинський, С.П. Наливайченко [2, 1, 9] та інших дослідників. На жаль, питання щодо структури методів реалізації даного принципу недостатньо повно висвітлено в літературі.

Виходячи з вищезазначеного **метою статті** є визначення структури методів реалізації принципу планованості при державному регулюванні ринкової економіки та позиціонування програмного методу серед них.

Виклад основного матеріалу. Сучасна економічна система України має складну структуру з численними горизонтальними і вертикальними зв'язками та підсистемами. Це є нормальним явищем для економіки, більше того, однією з її істотних характеристик.

У класичній економічній теорії [3, 8] умовно виділяють три рівня економіки (рис. 1).

Макрорівень – це економічна система в цілому, що характеризується макроекономічними показниками. Мезорівень – рівень секторів, галузей народного господарства, міжгалузевих зв'язків та економіки регіонів, що характеризується секторальними, галузевими та регіональними показниками. Мікрорівень – рівень окремих проектів та суб'єктів господарювання. Всі зазначені рівні мають характерні особливості розвитку та потребують застосування окремих підходів при реалізації державної політики на принципах планованості.

При побудові системи державного управління мінімально необхідним рівнем управлінської функції держави вважається наявність і підтримка у робочому стані інститутів законотворчості та інститутів контролю за виконанням законодавства. Таким чином, основою державної влади є закон та виконання закону; формою – інститути законотворчості та інститути контролю над виконанням законодавства. Однак наявність таких інститутів не гарантує свідомого планованого розвитку, досягнення стратегічної мети у довгостроковій перспективі, що означає виживання в умовах глобалізації та єдиного світового економічного простору.

Приклад Радянського Союзу (досвід, який сучасні економісти будуть вивчати ще довгий час) показав, як в основі державного управління було покладено не тільки необхідну інституційну структуру, а й нову цивілізаційно-державну стратегію, що утримувала всі компоненти системи у певній цілісності. Від законів суспільного устрою, господарських і виробничих планів до традицій сімейного життя та правил особистої гігієни – все охоплювала стратегія будівництва комунізму. Стратегія була також частиною ідеології.

Невдача цього досвіду полягає в тому, що стратегічне та ідеологічне наповнення було перенесено на рівень програм і проектів. Організація економічно-виробничої системи через ідеологію структурує виробничу систему параметрами ідеології. Ключовий параметр ідеології – це стабільність. Виробнича система неминуче починає «стабілізуватися», тобто відтворюється у незмінному вигляді. Природні спроби виробничої системи розвиватися були припинені власною системою ідеологічного управління [7].

Таким чином, для ефективної реалізації принципу планованості розвитку економіки необхідно дуже чітко відокремлювати стратегічну, програмну та проектну позиції і водночас забезпечити між ними настільки тісний зв'язок, наскільки це можливо не порушуючи попередньої вимоги.

Для того щоб більш певно визначити місце та роль державного програмування економіки серед рівнів та методів державного регулювання, необхідно дати деякі визначення. Особливість цих методів полягає в тому, що вони використовуються окремо, виходячи зі специфічної позиції кожного.

Враховуючи завдання даної роботи, у досить стислій формі можна визначити, що ядром стратегії є структурований за ієрархією перелік цивілізаційних загальнолюдських цінностей, актуалізованих у даній державі на даний час. Ця шкала цінностей має співвідноситися з особистою шкалою кожного громадянина держави – чим більше між ними різниця, тим більше потрібно управлінських інструментів для виконання рішень влади та втілення стратегії у життя.

Визначення переліку державних цінностей та побудова їх у тій послідовності, яка на даний момент актуальна для дер-

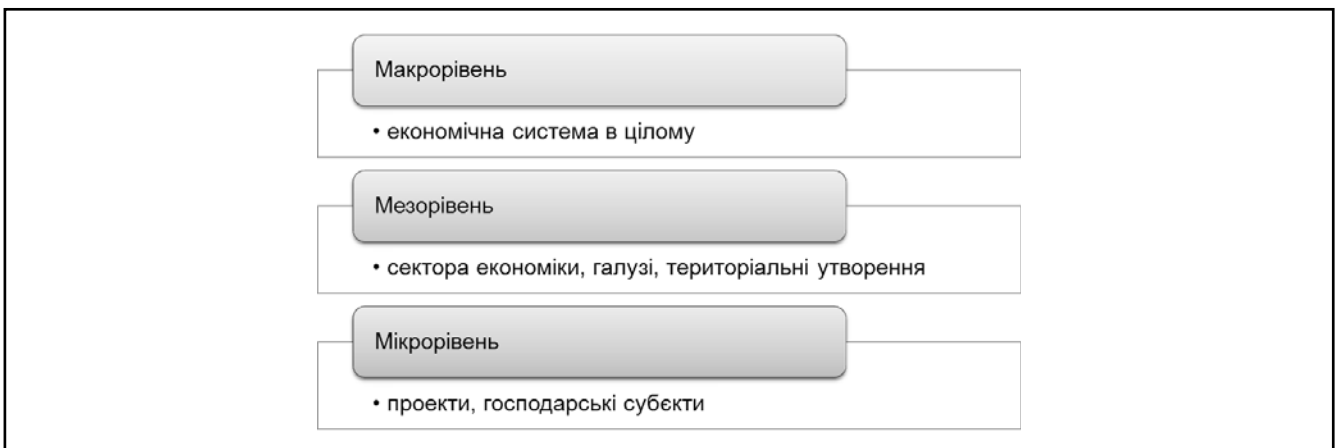

Рисунок 1. Умовний поділ економічної системи на рівні

Джерело: складено автором.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

жави, – це основа, ядро стратегічного планування. Одним із ключових положень стратегії має бути визначення близьких та дальніх за строками цілей розвитку.

Другий рівень системи реалізації принципу планованості – це рівень програмування. Державний програмний зміст має цільову орієнтовану онтологічну¹ структуру. Роботи з державного програмування починаються передусім з цілепокладання, орієнтиром якого є реєстр державних цінностей і стратегічних цілей розвитку, сформульований у стратегії. Окрім цього, державне програмування – це створення умов для розвитку і кооперації різних самостійних видів діяльності у певні системи, що забезпечують рух держави до стратегічних цілей. Глибинний зміст цього процесу – забезпечення організації та самоорганізації різних видів діяльності з метою досягнення конкретної цілі.

Разом із цим матеріальна реалізація досягнення цілей забезпечується вже на проектному рівні. В проектному полі державні інститути і комерційні структури мають організацію з мінімальним ступенем свободи в рамках процедур виконання (рівень бізнес-проекту, адміністрування, господарської діяльності організації тощо).

Схематично досліджені вище рівні реалізації принципу планованості в ринковій економіці можна представити на рис. 2. При цьому важливо зазначити, що принциповою умовою досягнення ефективності роботи цієї системи є чітке позиціонування стратегічного, програмуючого і проектного методу для кожного рівня. Мається на увазі, що суб'єкти регулювання транслюють діяльність виходячи виключно з власної позиції, не перебираючи на себе повноваження і обов'язки інших суб'єктів державного управління.

В Україні поки що немає подібної структури, є лише окремі її елементи – державні програми та прогнози, а також державний бюджет як джерело фінансування [4, 5]. Ефективність використання цих елементів – предмет іншого наукового дослідження.

На початку 2010 року Кабінетом Міністрів України було внесено на розгляд проект Закону України «Про державне прогнозування та стратегічне планування» [11]. Це був перший документ, який передбачав впровадження єдиного системного підходу до основних положень розробки і вико-

нання документів з питань державного прогнозування, стратегічного планування та програмування економіки.

Законопроект мав чисельні недоліки і був направлений на доробку у Кабінет Міністрів. Можна також зазначити, що цей законопроект не мав під собою достатніх наукових засад і наведені вище теоретичні розробки суттєво його доповнюють. Зокрема, визначення термінів стратегії і стратегічного планування, програми і програмування недостатньо чітко витримують границю між стратегічною і програмною позиціями, коли стратегія містить елементи програми (завдання, заходи і ресурси на їх виконання), а програма містить елементи стратегії (визначення пріоритетів).

Окрім змішування позицій самі поняття стратегії і програми досить вузькі і не охоплюють всю область свого застосування. Так, стратегія представлена як «документ, в якому визначаються пріоритети, стратегічні цілі та напрями розвитку держави, окремих галузей економіки (сфер діяльності) або окремих адміністративно-територіальних одиниць». Поряд із цим не вказано сутність даних цілей і пріоритетів, черговість їх розташування та цінносно-орієнтований характер.

Недостатньо розробленим є поняття програми як «документу, в якому відповідно до визначених цілей та пріоритетів формується комплекс взаємоузгоджених завдань і заходів з визначенням ресурсів, виконавців та строків виконання». Слід зазначити, що це формулювання недостатньо повно висвітлює сутність програмування як системного процесу, що має цілісну структурну специфікацію зі взаємоузгодженими зв'язками між його елементами. В проекті закону згадується декілька видів програм (регіональні, цільові), у той же час відсутні галузеві програми. Також відсутній єдиний підхід до розробки програм та їх використання.

Таким чином, проект закону України «Про державне прогнозування та стратегічне планування» ставить питань більше, ніж надає відповідей. Структура методів реалізації принципу планованості, визначена в цьому документі, менш детально розроблена, ніж у діючому законодавстві.

¹ Онтологія – це цілісна структурна специфікація деякої предметної області, її формалізований образ, який включає перелік термінів цієї області і усю систему логічних зв'язків, що описують, як ці терміни співвідносяться між собою [10].

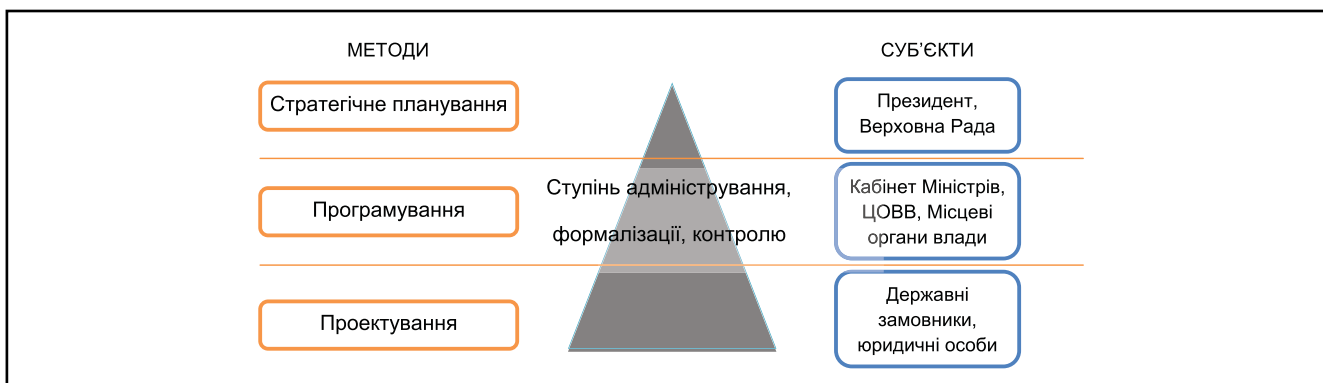

Рисунок 2. Рівні реалізації принципу планованості в державній політиці

Джерело: складено автором.

Висновки

Таким чином, реалізація принципу планомірності при державному регулюванні ринкової економіки забезпечується за допомогою методів стратегічного планування, програмування та проектування. Основу стратегічного планування як методу управління складає структурований за ієрархією перелік цивілізаційних цінностей, актуалізованих у даній державі на даний час, який транслюється зі стратегічної позиції Президентом і Верховною Радою України. Сутність методу програмування у даній системі складає трансформація стратегічних напрямів розвитку у програмні цілі, досягнення яких забезпечується онтологією програмних заходів, які спрямовуються у першу чергу на організацію та самоорганізацію різних видів діяльності. Матеріальне втілення досягнення цілей забезпечується на проектному рівні. В проектному полі державні інститути і комерційні структури організовані на виконання завдань з мінімальним ступенем свободи (рівень бізнес-проектів, адміністрування, господарської діяльності організації тощо).

Принциповою умовою ефективної роботи цієї системи є фіксація стратегічної, програмуючої і проектної позиції для кожного рівня.

В Україні існують лише окремі елементи такої системи, які не об'єднані у єдине ціле. Спроби це зробити за допомогою проекту закону «Про державне прогнозування та стратегічне планування» поки що не увінчалися успіхом через недостатню наукову розробку дослідженого питання.

Враховуючи вищезазначене, мету статті досягнуто.

Література

1. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері / В.М. Геєць [та ін.]; ред. В.М. Геєць; НАН України, Інститут економіки та прогнозування. – К.: Наукова думка, 2008. – 384 с.

2. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / В.М. Геєць [та ін.]; ред. В.М. Геєць; НАН України, Інститут економічного прогнозування. – К.: Інститут економічного прогнозування НАН України. – К.: Фенікс, 2003. – 1008 с.

3. Економічна теорія. Політекономія / В.Д. Базилевич; за ред. д.е.н., проф., чл.-кор. НАН України В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2010. – 494 с.

4. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку» // Відомості Верховної Ради України, 2000 р., №25, ст. 195.

5. Закон України «Про державні цільові програми» // Відомості Верховної Ради України, 2004 р., №25, ст. 352.

6. Мальцев В.А. Государственное контрпрограммирование – стратегия выживания / В.А. Мальцев // Внешнеэкономические связи. – 2005. – Т. 14. – №2. – С. 60–67.

7. Мальцев В.А. Государственное программирование – проблема метода / В.А. Мальцев // Внешнеэкономические связи. – 2004. – Т. 9. – №9. – С. 24–27.

8. Мельник П. В. Економічна теорія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П.В. Мельник, І.А. Максименко, Н.П. Мацелюх; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Чернівці: Прут, 2010. – 352 с.

9. Наливайченко С.П. Механізм планомірної трансформації перехідної економіки України в соціально орієнтовану / С.П. Наливайченко. – Сімф.: Таврія, 2001. – 351 с.

10. Онтология информационного общества в сети информационно-маркетинговых центров стран СНГ: организация электронного экономического взаимодействия [Электронный ресурс] / Рагушин Ю.А., Поленок С.П., Ткаченко С.Г. // professional.ru. – режим доступу: <http://www.c2n.info/registration/content/ua5743/pages/f33274.html>

11. Проект Закону України «Про державне прогнозування та стратегічне планування» [Електронний ресурс] / режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua:7777/pls/zweb_n/webproc2

І.Л. КРЕЩЕНКО,
аспірантка, НДЕІ

Аналіз причин, що спричиняють неефективне витрачання бюджетних коштів

У статті досліджені та виявлені основні причини неефективного використання бюджетних коштів. Для цього були проаналізовані бюджетні програми за період 2001–2010 років щодо ефективності їх виконання. Визначені стратегічні цілі підвищення ефективного використання бюджетних коштів.

Ключові слова: бюджетні кошти, бюджетні програми.

В статье исследованы и выявлены основные причины неэффективного использования бюджетных средств. С этой

целью были проанализированы бюджетные программы за 2001–2010 годы относительно эффективности их выполнения. Определены стратегические цели повышения эффективности использования бюджетных средств.

Ключевые слова: бюджетные средства, бюджетные программы.

It was investigated and identified the main causes of ineffective use of budgetary funds. The budgetary programs were analyzed for the period 2001–2010 regard-